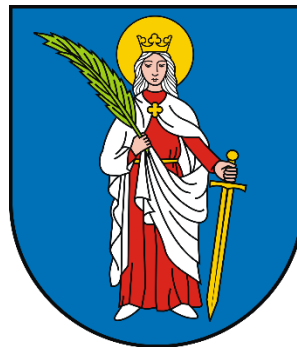
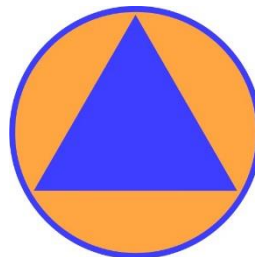

URZĄD MIEJSKI W TYCZYNIE
OBRONA CYWILNA

INFORMATOR OBRONY CYWILNEJ
POWSZECHNA SAMOOBRONA LUDNOŚCI

ZARZĄDZENIE Nr 57.2021
BURMISTRZA TYCZYNA – SZEFA OBRONY CYWILNEJ GMINY
z dnia 8 września 2021 r.

Na podstawie Art. 139 oraz Art. 168 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1967 nr 44 poz. 220 z późn. zm.) oraz § 10 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie powszechnej samoobrony ludności (Dz.U. 1993 nr 91 poz. 421 z późn. zm.), a także na podstawie założeń i zadań określonych w Wytycznych Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 11 stycznia 2016 r. w sprawie zasad organizacji i sposobu przeprowadzania szkoleń z zakresu obrony cywilnej oraz *Planie Obrony Cywilnej Gminy Tyczyn* i *Planie Operacyjnym Funkcjonowania Gminy Tyczyn w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny*

zarządzam, co następuje:

§ 1

Wprowadzam do użytku na potrzeby edukacyjne dla ludności Gminy Tyczyn „Informator Obrony Cywilnej - Powszechna Samoobrona Ludności” oraz „Poradnik postępowania w sytuacjach zagrożeń”, stanowiące odpowiednio załącznik nr 1 i nr 2 do niniejszego zarządzenia.

§ 2

Upowszechnienie i doprowadzenie do publicznej wiadomości przedmiotowych wydawnictw nastąpi poprzez:

1. publikację na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Tyczynie;
2. druk informatora i dystrybucję wśród ludności Gminy Tyczyn – w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub w czasie wojny – w ramach realizacji kart zadań operacyjnych do Planu Operacyjnego Funkcjonowania Gminy Tyczyn.

§ 3

Wykonanie zarządzenia powierza się Sekretarzowi Gminy oraz Inspektorowi ds. obronnych, zarządzania kryzysowego, obrony cywilnej i OSP.

§ 4

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

BURMISTRZ TYCZYNA – SZEFA OBRONY CYWILNEJ
/-/
Janusz SKOTNICKI

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. POWSZECHNA SAMOOBRONA LUDNOŚCI	8
1.1 Obrona cywilna	8
1.2 Charakterystyka stanów gotowości obronnej państwa	9
1.2.1 Stan stałej gotowości obronnej państwa	10
1.2.2 Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu	10
1.2.3 Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny	10
2. SYGNAŁY ALARMOWE ORAZ ZASADY ZACHOWANIA SIĘ PO ICH OGŁOSZENIU	11
2.1. System alarmowy obrony cywilnej	11
RODZAJE ALARMÓW, SYGNAŁY ALARMOWE	12
2.2 Postępowanie po ogłoszeniu sygnałów alarmowych	14
2.2.1 Alarm powietrzny	14
2.2.2 Alarm o skażeniach	15
2.2.3 Uprzedzenie o zagrożeniu skażeniem lub zakażeniem	16
Środki ochrony dróg oddechowych	17
Środki ochrony skóry	18
Zastępcze środki ochrony skóry	18
2.2.4 Uprzedzenie o klęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska	18
2.2.5 Odwołanie alarmu	19
3. POSTĘPOWANIE W REJONIE ZAGROŻENIA BRONIĄ JĄDROWĄ, CHEMICZNĄ I BIOLOGICZNĄ ORAZ W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA INNYCH ZAGROŻEŃ	19
3.1 Rejon porażenia bronią jądrową	19

3.2 Porażenie bronią chemiczną	21
Rodzaje bojowych środków trujących	21
Postępowanie w przypadku użycia broni chemicznej	23
3.3 Porażenie bronią biologiczną.....	24
Klasyfikacja patogenów.....	25
Postępowanie w przypadku użycia broni biologicznej.....	27
3.4 Porażenie niebezpiecznymi środkami chemicznymi	28
3.4.1 Toksyczne środki przemysłowe	29
3.5 Porażenie bronią klasyczną.....	33
3.5.1 Sposób postępowania w przypadku znalezienia niewybuchu	33
4. PRZYGOTOWANIE LOKALI, BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I ŻYWNOŚCI DO OCHRONY	34
4.1 Przygotowanie mieszkania (pokoju, piwnicy), budynków gospodarczych do ochrony przed skażeniami i zakażeniami	34
4.2 Sposoby zabezpieczania żywności	36
4.3 Sposoby zabezpieczenia wody.....	37
4.4 Sposoby zabezpieczania płodów rolnych i pasz.....	37
5. INDYWIDUALNE ŚRODKI OCHRONY PRZED SKAŻENIAMI.....	38
5.1 Środki ochrony dróg oddechowych.....	38
5.2 Środki ochrony skóry	38
5.3 Zbiorowe środki ochrony ludności	39
5.3.1 Budowle ochronne	39
5.4 Ewakuacja ludności	40
6. PROFILAKTYKA PRZECIWPÓŻAROWA W BUDYNKACH MIESZKALNYCH	43
TELEFONY ALARMOWE.....	46

WSTĘP

Obrona cywilna to system, którego celem jest ochrona ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych i katastrof. Obrona Cywilna w Polsce wynika z Protokołu Dodatkowego Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, sporządzonego w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r., oraz z ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz akty wykonawcze do niej. Zgodnie z art. 17 ust. 1 ww. ustawy centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju. Szefa Obrony Cywilnej Kraju powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Szef Obrony Cywilnej Kraju podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych. Do zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju należy:

- przygotowywanie projektów założeń i zasad działania obrony cywilnej;
- ustalanie ogólnych zasad realizacji zadań obrony cywilnej;
- koordynowanie określonych przedsięwzięć i sprawowanie kontroli realizacji przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego zadań obrony cywilnej.

Szef Obrony Cywilnej Kraju w sprawach należących do swojego zakresu działania wydaje zarządzenia, wytyczne, instrukcje i regulaminy. Terenowymi organami obrony cywilnej są wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast). Do zakresu działania szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin należy kierowanie oraz koordynowanie przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej przez instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne działające na ich terenie. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz.U. Nr 96, poz. 850), szefowie obrony cywilnej ustalają zadania i kontrolują ich realizację oraz koordynują i kierują działalnością w zakresie przygotowania i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej:

1. Szef Obrony Cywilnej Kraju - szefów obrony cywilnej województw,
2. szef obrony cywilnej województwa - szefów obrony cywilnej powiatów,
3. szef obrony cywilnej powiatu - szefów obrony cywilnej gmin,
4. **szef obrony cywilnej gminy** - szefów obrony cywilnej w instytucjach, u przedsiębiorców, w społecznych organizacjach ratowniczych i w innych jednostkach organizacyjnych działających na obszarze gminy.

W zakresie obrony cywilnej ustawa z dnia z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej określa:

- organy administracji w sprawach obrony cywilnej;

- skład oraz sposób tworzenia formacji obrony cywilnej;
- obowiązki obywateli w zakresie obrony cywilnej (służba w OC, szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony ludności);
- przysposobienie obronne młodzieży szkolnej i studentów.

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi przeznaczonymi do wykonywania zadań obrony cywilnej są formacje obrony cywilnej. Formacje tworzą w drodze rozporządzenia ministrowie, a wojewodowie, starostowie, wójtowie lub **burmistrzowie** (prezydenci miast) – w drodze zarządzenia, uwzględniając w szczególności: skalę występujących zagrożeń, rodzaj formacji, ich przeznaczenie oraz stan osobowy i organizację wewnętrzną. Formacje obrony cywilnej mogą tworzyć także **pracodawcy**. Szczegółowy katalog zadań obrony cywilnej zawiera Pierwszy Protokół Dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r.

W rozumieniu Protokołu określenie "obrona cywilna" oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych wymienionych niżej zadań humanitarnych, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przewyższanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.

Są to następujące zadania:

1. służba ostrzegawcza;
2. ewakuacja;
3. przygotowanie i organizowanie schronów;
4. obsługa środków zaciemnienia;
5. ratownictwo;
6. służby medyczne, włączając w to pierwszą pomoc oraz opiekę religijną;
7. walka z pożarami;
8. wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych;
9. odkażanie i inne podobne działania ochronne;
10. dostarczanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia;
11. doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami;
12. doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej;
13. doraźne grzebanie zmarłych;
14. pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych dla przetrwania;
15. dodatkowe rodzaje działalności, niezbędne dla wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowanie i prace organizacyjne.

Mając na uwadze zabezpieczenie potrzeb mieszkańców naszej gminy **Burmistrz Tyczyna – Szef Obrony Cywilnej Gminy** powołał swoim zarządzeniem gminne formacje obrony cywilnej. Ich zadaniem jest realizacja podstawowych zadań wynikających z ww. dokumentów. Niniejszy INFORMATOR jest materiałem pomocniczym pozwalającym na pogłębienie wiedzy z zakresu powszechnej samoobrony ludności.

Akty prawa krajowego, które stanowią podstawę do organizacji i funkcjonowania Obrony Cywilnej:

1. USTAWA z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2012.461).
2. USTAWA z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2013. 1166).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 2013 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i powiadamiania o ich wystąpieniu oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. 2013. 96).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa (Dz.U. Nr 139, poz. 1131).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 2004 r. w sprawie świadczeń osobistych na rzecz obrony w czasie pokoju (Dz.U. 2004. 229. 2307).
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie świadczeń rzeczowych na rzecz obrony w czasie pokoju (Dz.U. 2004.181.1872).
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 września 2002 r. w sprawie odbywania służby w obronie cywilnej (Dz.U. 2002.169. 1391).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz.U. 2002.850).
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie powszechnej samoobrony ludności (Dz. U. 1993. 91. 421).

1. POWSZECHNA SAMOOBRONA LUDNOŚCI

Osoby posiadające obywatelstwo polskie, zdolne ze względu na stan zdrowia podlegają obowiązkowi szkolenia ludności w zakresie powszechnej samoobrony. Szkolenie ludności z zakresu powszechnej samoobrony ma na celu między innymi przygotowanie do samoobrony przed środkami masowego rażenia oraz innymi działaniami przeciwnika (agresora). W ramach przygotowania do samoobrony osoby posiadające obywatelstwo polskie mogą być zobowiązane do:

- przygotowania ochrony budynku lub lokalu mieszkaniowego oraz mienia osobistego i indywidualnego,
- zabezpieczenia własnych źródeł wody pitnej i środków spożywczych przed zanieczyszczeniem lub skażeniem,
- utrzymywania i konserwacji posiadanego oraz przydzielonego sprzętu i środków ochrony,
- utrzymywania i konserwacji domowych pomieszczeń ochronnych,
- wykonywania innych przedsięwzięć mających na celu ochronę własnego życia, zdrowia i mienia oraz udzielania pomocy poszkodowanym.

1.1 Obrona cywilna

Obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwania ich skutków. **Obowiązek obywateli w zakresie obrony cywilnej polega na odbywaniu:**

- służby w obronie cywilnej,
- przysposobienia obronnego młodzieży szkolnej,
- szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony,
- wykonywaniu zadań przewidzianych w Ustawie o powszechnym obowiązku obrony RP.

Zadania obrony cywilnej obejmują:

- wykrywanie zagrożeń oraz ostrzeganie i alarmowanie,
- organizowanie ewakuacji ludności,
- przygotowanie budowli ochronnych,
- zaopatrywanie ludności w sprzęt i środki ochrony indywidualnej,
- zaciemnianie i wygaszanie oświetlenia,
- organizowanie i prowadzenie akcji ratunkowych,
- udzielanie poszkodowanym pomocy medycznej,
- walkę z pożarami,
- przygotowanie oraz prowadzenie likwidacji skażeń i zakażeń,
- ochrona żywności i innych dóbr niezbędnych do przetrwania,

- organizowanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia dla poszkodowanej ludności,
- zabezpieczenie dóbr kultury, urządzeń użyteczności publicznej, ważnej dokumentacji,
- doraźne przywracanie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej, w tym pomocy budowie i odbudowie awaryjnych ujęć wody pitnej,
- doraźną pomoc w przywracaniu i utrzymaniu porządku w strefach dotkniętych klęskami, doraźną pomoc w grzebaniu zmarłych.

Rezerwa formacji obrony cywilnej

Mężczyźni od 01.01. roku kalendarzowego, w którym kończą 18 lat życia, do 31.12. roku kalendarzowego, w którym kończą 60 lat życia, którzy:

- nie są przedpoborowymi;
- nie są poborowymi;
- nie posiadają karty przydziału mobilizacyjnego;
- nie są inwalidami.

Kobiety od 01.01. roku kalendarzowego, w którym kończą 18 lat życia, do 31.12. roku kalendarzowego, w którym kończą 50 lat życia oraz:

- nie są inwalidami;
- nie mają dzieci do lat 8.

Przeznaczenie do służby w obronie cywilnej wymaga zgody wojskowego komendanta uzupełnień w stosunku do:

- wyszkolonych żołnierzy rezerwy, którzy nie ukończyli czterdziestu lat życia;
- kadry rezerwy, która nie ukończyła pięćdziesięciu lat życia.

Wojskowy komendant uzupełnień nie udziela zgody na przeznaczenie do służby w obronie cywilnej żołnierzy rezerwy, którym wydano karty mobilizacyjne do jednostek organizacyjnych Sił Zbrojnych lub karty przydziału do jednostek zmilitaryzowanych, a także żołnierzom rezerwy zwolnionym, w drodze reklamowania, od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

1.2 Charakterystyka stanów gotowości obronnej państwa

Obowiązujące przepisy prawne, związane z osiąganiem gotowości obronnej państwa, ustalają trzy podstawowe stany gotowości obronnej państwa:

- stan stałej gotowości obronnej państwa,

- stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu,
- stan gotowości obronnej państwa czasu wojny.

Obrona cywilna realizuje swoje zadania ściśle w powiązaniu z poszczególnymi stanami.

1.2.1 Stan stałej gotowości obronnej państwa

Stan stałej gotowości obronnej państwa utrzymuje się w czasie pokoju, gdy nie stwierdza się istotnych zagrożeń zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W stanie stałej gotowości obronnej państwa są realizowane zadania planistyczne, organizacyjne, szkoleniowe i kontrolne, mające na celu utrzymywanie w sprawności systemu obronnego państwa. Obrona cywilna realizuje przedsięwzięcia o charakterze przygotowawczym, planistycznym, organizacyjnym, szkoleniowym, upowszechniającym i zaopatrzeniowym, mającym na celu ochronę ludności, zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, żywności, wody i innych dóbr niezbędnych do przetrwania. **Obrona cywilna może współdziałać w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.**

1.2.2 Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu

Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu wprowadza się w razie zaistnienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa wymagającego uruchomienia wybranych elementów systemu obronnego państwa lub realizacji zadań ustalonych dla tego stanu. W stanie gotowości obronnej państwa czasu kryzysu realizowane są zadania zapewniające przygotowanie do przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom bezpieczeństwa państwa oraz usuwania skutków ich wystąpienia. **Obrona cywilna realizuje zadania związane z ochroną ludności oraz gospodarki narodowej i przekazuje nakazane świadczenia na rzecz obronności kraju.** Wykonanie przedsięwzięć przewidzianych dla stanu gotowości obronnej państwa czasu kryzysu zapewnia możliwość szybkiego rozwinięcia jednostek przewidzianych do militaryzacji, **rozwinięcia określonych organów OC na stanowiskach kierowania oraz zapewnia sprawne wykonanie przedsięwzięć związanych z rozwinięciem urządzeń specjalnych OC i przygotowaniem budowli ochronnych.**

1.2.3 Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny

Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny wprowadza się w celu odparcia bezpośredniej zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub, gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. W stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny realizuje się zadania umożliwiające przeprowadzenie powszechnej mobilizacji, wprowadzenie stanu wojennego oraz pełne rozwinięcie systemu obronnego państwa do odparcia agresji militarnej. **Obrona**

cywilna w stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny realizuje przedsięwzięcia zapewniające możliwość pełnego rozwinięcia sił i środków OC.

2. SYGNAŁY ALARMOWE ORAZ ZASADY ZACHOWANIA SIĘ PO ICH OGŁOSZENIU

2.1. System alarmowy obrony cywilnej

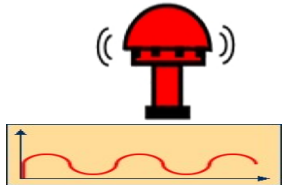
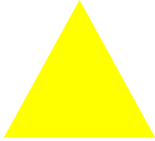
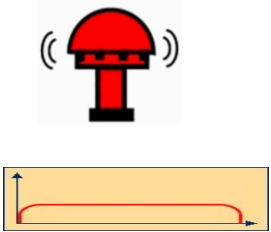
Rodzaje alarmów oraz sygnały alarmowe zostały określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 2013 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i powiadamiania o ich wystąpieniu oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. 2013. 96). Na terenie Gminy Tyczyn rozmieszczone są punkty alarmowania, za pośrednictwem których mogą być przekazywane sygnały i komunikaty. Do nich należą m.in. syreny alarmowe ulokowane na dachu Urzędu Miejskiego oraz przy OSP w miejscowościach: Tyczyn, Hermanowa, Kielnarowa, Borek Stary. Z ich pomocą będą przekazywane sygnały akustyczne. Komunikaty głosowe będą przekazywane za pomocą urządzeń pozostających na wyposażeniu UM oraz przy wykorzystaniu urządzeń będących na wyposażeniu Policji i OSP. W ramach bieżącej działalności sprawdzenie systemu alarmowania odbywa się w wyznaczone dni. Informacja o ewentualnym uruchomieniu syren umieszczana jest z 1-2 dniowym wyprzedzeniem na stronie internetowej UM w Tyczynie.

Urządzenia do przekazywania sygnałów alarmowych:

syreny, urządzenia głośnomówiące, Internet, lokalne media.

RODZAJE ALARMÓW, SYGNAŁY ALARMOWE

	Rodzaje alarmu	Sposób ogłaszania alarmów		
		Akustyczny system alarmowy	Środki masowego przekazu	Wizualny sygnał alarmowy
	Ogłoszenie alarmu	<p>Sygnał akustyczny – modulowany dźwięk syreny w okresie trzech minut</p> <p>3 minuty</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Ogłaszam alarm (podać przyczynę, rodzaj alarmu itp.) ..... dla .....</p>	<p>Znak żółty w kształcie trójkąta lub w uzasadnionych przypadkach innej figury geometrycznej</p>
	Odwołanie alarmu	<p>Sygnał akustyczny – ciągły dźwięk syreny w okresie trzech minut</p> <p>3 minuty</p>	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Uwaga! Odwołuję alarm (podać przyczynę, rodzaj alarmu itp.) ..... dla .....</p>	<p>----- -----</p>

KOMUNIKATY OSTRZEGAWCZE

	Rodzaj komunikatu	Sposób ogłaszania komunikatu		Sposób odwołania komunikatu	
		Akustyczny system alarmowy	Środki masowego przekazu	Akustyczny system alarmowy	Środki masowego przekazu
	Uprzedzenie o zagrożeniu skażeniami	-----	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Osoby znajdujące się na terenie ..... około godz. .... min. ..... może nastąpić skażenie ..... (podać rodzaj skażenia) w kierunku ..... (podać kierunek)</p>	-----	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję uprzedzenie o zagrożeniu ..... (podać rodzaj skażenia) dla .....</p>
	Uprzedzenie o zagrożeniu zakażeniami	-----	<p>Formę i treść komunikatu uprzedzenia o zagrożeniu zakażeniami ustalają organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej</p>	-----	<p>Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję uprzedzenie o zagrożeniu ..... (podać rodzaj zakażenia) dla .....</p>

	Uprzedzenie o klęskach żywiolowych i zagrożeniu środowiska	-----	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Informacja o zagrożeniu i sposobie postępowania mieszkańców ----- (podać rodzaj zagrożenia, spodziewany czas wystąpienia i wytyczne dla mieszkańców)	-----	Powtarzana trzykrotnie zapowiedź słowna: Uwaga! Uwaga! Odwołuję uprzedzenie o zagrożeniu ..... (podać rodzaj klęski) dla .....
--	--	-------	---	-------	--

PO USŁYSZENIU SYGNAŁU ALARMOWEGO CZY KOMUNIKATU OSTRZEGAWCZEGO NALEŻY :

1. Nie wywoływać paniki, zastosować się do poleceń nadawanych w tych komunikatach - ostrzec sąsiadów o alarmie.
2. Ograniczyć do niezbędnego minimum ruch pieszy i pojazdów mechanicznych.
3. Udzielać sobie wzajemnej pomocy podczas samoewakuacji (pomóc słabszym i chorym) –ewakuować się najkrótszą drogą .
4. Osoby pozostające w pomieszczeniach powinny uszczelnić okna, drzwi i ciągi wentylacyjne wykorzystując ścinki miękkich szmat, watę, ligninę itp.
5. W ukryciu przebywać do chwili otrzymania polecenia opuszczenia obiektu od służb porządkowych (ratowniczych) – posiadając baterijny odbiornik radiowy włączyć go na pasmo rozgłośni lokalnej.

2.2 Postępowanie po ogłoszeniu sygnałów alarmowych

2.2.1 Alarm powietrzny

PAMIĘTAJ!!!
PO USŁYSZENIU SYGNAŁU ALARMOWEGO NALEŻY DZIAŁAĆ SZYBKO, ALE ROZWAŻNIE I BEZ PANIKI.

Po usłyszeniu alarmu powietrznego:

1. Osoby znajdujące się w domu powinny:
  - ubrać się,

- wyłączyć wszystkie urządzenia elektryczne i gazowe oraz wygasić ogień w piecu;
- zamknąć okna i zabezpieczyć mieszkanie,
- zabrać dokumenty osobiste, zapas żywności, indywidualne środki ochrony, przed skażeniami, środki opatrunkowe oraz w miarę potrzeb i możliwości latarkę elektryczną, koc, odbiornik radiowy (na baterie) z zakresem fal UKF itp.,
- zawiadomić o alarmie sąsiadów (mogli nie usłyszeć sygnału alarmowego),
- pośpiesznie udać się do najbliższego schronu lub ukrycia.

2. Osoby znajdujące się w zakładzie pracy, szkole lub miejscu publicznym powinny:

- przerwać pracę (wyłączyć maszyny i urządzenia), naukę, udział w imprezie, podróży,
- udać się do najbliższego schronu lub ukrycia,
- pomagać słabszym, chorym i ułomnym,
- podporządkować się ściśle poleceniom służb porządkowych obrony cywilnej.

3. Prowadzący pojazdy mechaniczne lub konne po usłyszeniu sygnału alarmu powietrznego powinni je zatrzymać. Pojazdy należy ustawić tak, aby nie blokowały ciągów komunikacyjnych i wejść do oznakowanych ukryć. Obsługa pojazdów i pasażerowie powinni udać się do najbliższego ukrycia. Z pojazdów konnych należy wyprząść konie i uwiązać je za trwałymi osłonami.

PAMIĘTAJ!!!
JEŻELI NIE BĘDZIESZ MIEĆ MOŻLIWOŚCI UKRYCIA SIĘ W BUDOWLI OCHRONNEJ, UKRYJ SIĘ W ZAGŁĘBIENIU
TERENU LUB ZA INNĄ TRWAŁĄ OSŁONĄ.

2.2.2 Alarm o skażeniach

Po usłyszeniu sygnału alarmu o skażeniach:

1. Należy wykonać następujące czynności:

- postępować jak po ogłoszeniu alarmu powietrznego, ponadto:
- nałożyć indywidualne środki ochrony (maskę przeciwgazową lub środek zastępczy – w razie ich braku stosować do ochrony dróg oddechowych tampony zwilżone wodnym roztworem sody oczyszczonej),
- nie zbliżać się do rejonu awarii,

- stosować się do informacji przekazywanych w komunikatach, głównie środkami nagłaśniającymi umieszczonymi na samochodach,
- udać się do najbliższego ukrycia i przebywać w nim do chwili odwołania alarmu.

2. Osoby przebywające na otwartej przestrzeni powinny:

- zwrócić uwagę na kierunek wiatru (obserwować unoszące się dymy, pary),
- opuścić zagrożony rejon (prostopadle do kierunku wiatru) stosując się do poleceń zawartych w komunikatach przekazywanych przez ruchome środki nagłaśniające,
- udać się do najbliższych budynków mieszkalnych lub publicznych.

3. Osoby przebywające w pomieszczeniach, które z jakichkolwiek przyczyn przed wystąpieniem skażenia nie zdążyły wyjść z rejonu zagrożenia powinny:

- włączyć odbiornik radiowy lub telewizyjny na jedno z pasm lokalnych, zastosować się do przekazywanych komunikatów i poleceń,
- pozostać w pomieszczeniach, zamknąć i uszczelnić mokrym papierem lub szmatami drzwi, okna i otwory wentylacyjne, przebywać w miarę możliwości w pomieszczeniach środkowych,
- osoby posiadające maski przeciwgazowe powinny je założyć,
- do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, nie przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych,
- powstrzymać się od spożywania posiłków, palenia tytoniu oraz prac wymagających wysiłku a więc dużego zapotrzebowania na tlen,
- wyłączyć wszystkie urządzenia elektryczne (oprócz radia i telewizora), wygasić ogień w piecu,
- do ochrony dróg oddechowych stosować zwilżoną w wodzie lub w wodnym roztworze sody oczyszczonej chusteczkę, tampon z gazy, ręcznik itp.

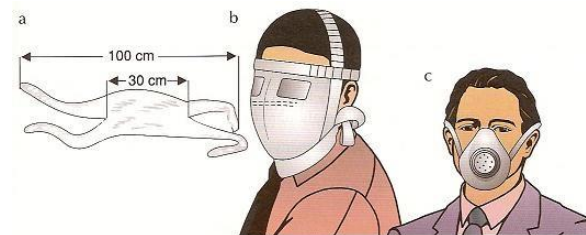
2.2.3 Upředzenie o zagrożeniu skażeniem lub zakażeniem

Po usłyszaniu upředzenia o zagrożeniu skażeniami lub zakażeniami należy:

- sprawdzić posiadane indywidualne środki ochrony,
- sprawdzić zabezpieczenie posiadanych zapasów żywności, wody, paszy,
- sprawdzić szczelność przygotowanych pomieszczeń dla ludzi i zwierząt,
- jeśli nie ma innych zleceń – udać się do (pomieszczeń ochronnych) ukryć,
- przestrzegać ogłaszanych zarządzeń oraz wykonywać polecenia organów i służb obrony cywilnej,
- postępować zgodnie z poleceniami i zaleceniami Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Po usłyszeniu sygnału odwołania alarmu należy w sposób zorganizowany opuścić ukrycie (schron).

Środki ochrony dróg oddechowych

Maski przeciwigazowe (półmaski) służące do ochrony dróg oddechowych

Środki ochrony skóry

Profesjonalne kombinezony do ochrony skóry.

Zastępcze środki ochrony skóry.

- ☐ kombinezon skórzany lub z tworzywa,
- ☐ okulary motocyklowe,
- ☐ rękawice gumowe,
- ☐ buty gumowe lub skórzane,
- ☐ peleryna przeciwdeszczowa,
- ☐ ubiór ochronny (kurtka przeciwgazowa),
- ☐ ubiór ochronny (płaszcz z tworzywa)

2.2.4 Upředzenie o klęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska

1. Po usłyszeniu upředzenia o klęskach żywiołowych i zagrożeniu środowiska należy:

- zachowywać się spokojnie, przeciwdziałać panice i lękowi, ściśle wykonywać zarządzenia służb porządkowych,
- stosować się do zaleceń i informacji przekazywanych w komunikatach,
- nie zbliżać się do rejonu objętego klęską żywiołową i zagrożeniem środowiska.

2. Osoby przebywające na terenie otwartym powinny opuścić zagrożony rejon stosując się do poleceń zawartych w komunikatach przekazywanych przez ruchome środki nagłaśniające.
3. Osoby przebywając w pomieszczeniach należy włączyć odbiornik radiowy lub telewizyjny na jedno z pasm lokalnych, zastosować się do przekazywanych komunikatów i poleceń.

2.2.5 Odwołanie alarmu

Po usłyszeniu sygnału odwołania alarmu należy:

- opuścić ukrycie (schron),
- w przypadku wystąpienia skażeń poddać się zabiegom sanitarnym,
- przeprowadzić dezaktywację (w przypadku skażeń promieniotwórczych) lub odkażania (w przypadku skażeń chemicznych) żywności, sprzętu, zwierząt gospodarskich, paszy oraz pozostałego mienia,
- przewietrzyć dokładnie wszystkie pomieszczenia,
- przeprowadzić dezaktywację lub odkażenie odzieży, w której wykonano wymienione zabiegi, poddać się ponownie zabiegom sanitarnym,
- stosować się ściśle do poleceń organów i służb obrony cywilnej,
- w przypadku zakażenia biologicznego stosować się ściśle do zasad profilaktyki przeciwepidemicznej ustalonych przez jednostki służby zdrowia.

3. POSTĘPOWANIE W REJONIE ZAGROŻENIA BRONIĄ JĄDROWĄ, CHEMICZNĄ I BIOLOGICZNĄ ORAZ W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA INNYCH ZAGROŻEŃ

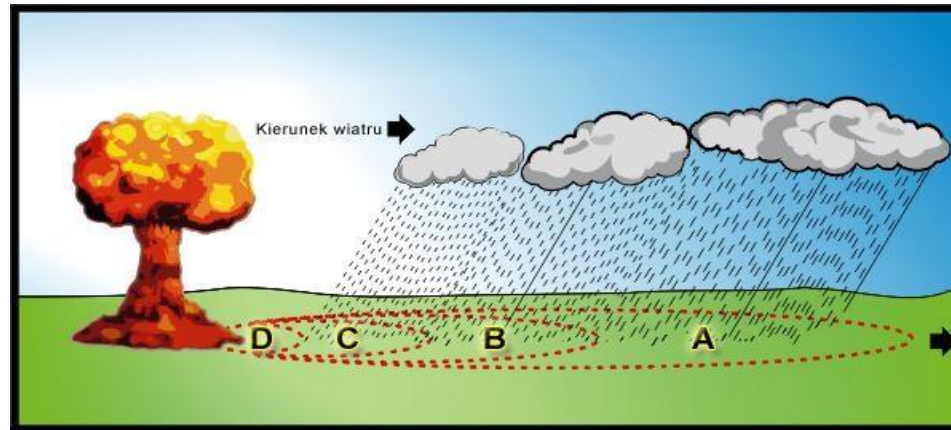
3.1 Rejon porażenia bronią jądrową

Największe zagrożenie życia ludzkiego występuje w tym rejonie bezpośrednio po wybuchu jądrowym. Jeżeli w momencie wybuchu ludzie znajdowali się w schronie, który nie został uszkodzony, powinni w nim pozostać do chwili otrzymania zezwolenia na wyjście. Po wyjściu ze schronu należy zwrócić uwagę na znaki ostrzegawcze, które do tego czasu mogą zostać rozstawione. Szczególną uwagę należy zwrócić na znaki informujące o skażeniu terenu.

Przebywając w terenie skażonym, należy przestrzegać następujących zasad:

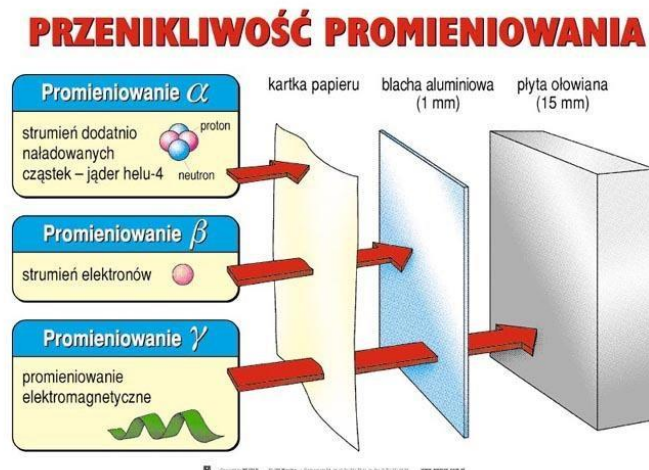
- skrócić do niezbędnego minimum czas przebywania,

- nie wzniecać kurzu, a zimą nie wnosić śniegu do pomieszczeń nieskażonych,
- nie brać do rąk żadnych przedmiotów,
- omijać kałuże wody,
- nie pić skażonej wody i nie spożywać skażonych produktów żywnościowych,
- nie opierać się o drzewa, ściany budynków itp.,
- zwracać uwagę na to, by nie zabrudzić nie osłoniętych części ciała.

Rozprzestrzenianie się fali uderzeniowej i pyłu radioaktywnego podczas wybuchu jądrowego.

**Ukrycie zmniejszy twoje
narażenie na szkodliwe
oddziaływanie
promieniowania**

3.2 Porażenie bronią chemiczną

Broń chemiczna to jeden z rodzajów broni, w którym podstawowym czynnikiem rażącym jest związek chemiczny o toksycznych właściwościach. Często termin ten jest utożsamiany z **gazami bojowymi**, gdyż większość rodzajów broni chemicznej jest oparta na związkach, które w temperaturze pokojowej są gazami lub cieczami o dużych prężnościach par (stosuje się je wówczas w postaci aerozolu).

Broń chemiczną dzieli się na dwa ogólne rodzaje:

- bojowe środki trujące (głównie gazy lub lotne ciecze);
- bojowe środki pomocnicze (zapalające, defolianty, lakrymatory, sternity).

Bojowe środki trujące, zgodnie z Rezolucją nr 687 Rady Bezpieczeństwa ONZ (3 kwietnia 1991), są uznawane za broń masowego rażenia.

Protokół genewski (1925) zakazał stosowania bojowych środków trujących, ale nie rozwijania ich produkcji i przechowywania. Dopiero Konwencja o Broni Chemicznej z 1993 r. ostatecznie zakazała badań, produkcji i przechowywania tych środków w każdej formie.

Rodzaje bojowych środków trujących

Bojowe środki trujące są zwykle silnie toksycznymi związkami chemicznymi występującymi w temperaturze pokojowej, jako gazy lub ewentualnie ciecze, które szybko w tej temperaturze parują, tworząc wystarczające z bojowego punktu widzenia stężenie trujących oparów w powietrzu.

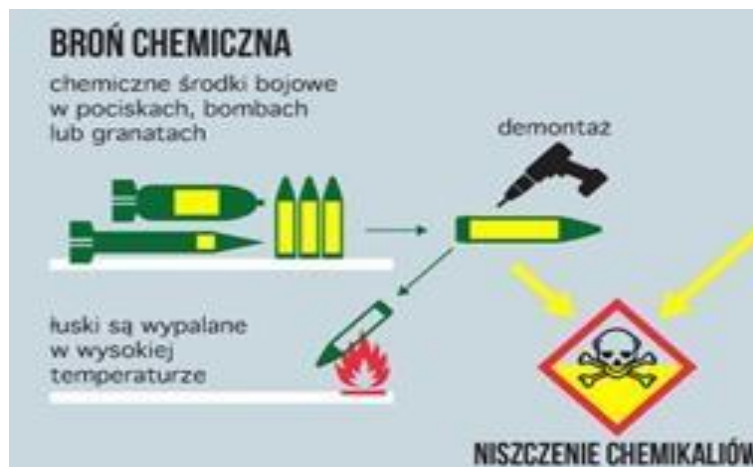
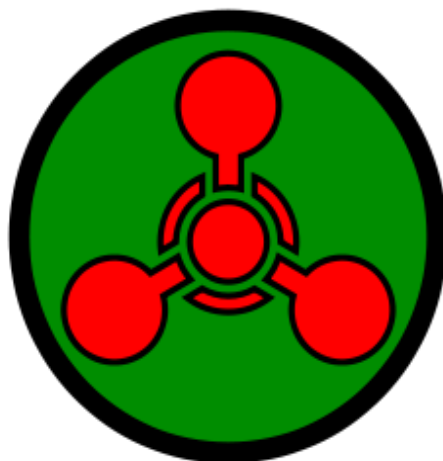
Środki te dzieli się zasadniczo na pięć typów:

- środki duszące – zwykle oparte na cyjankach, które na stałe wiążą żelazo hemu i blokują transport tlenu przez krew z płuc do tkanek, powodując tym szybkie obumieranie mózgu i innych kluczowych narządów człowieka na skutek niedotlenienia, co powoduje szybką śmierć. Przykładem może być Cyklon B, czyli cyjanowodór – HCN (zastosowany przez wojska niemieckie podczas drugiej wojny światowej do czystek etnicznych).
- środki parzące – takie jak np. gaz musztardowy (iperyt), które powodują rozległe oparzenia skóry. Środki te zwykle nie zabijają, powodują jednak całkowitą niezdolność do walki, masową panikę i konieczność udzielania pomocy masom poparzonych żołnierzy, co skutecznie dezorganizuje zaplecze wroga.
- środki krztuszące – takie jak chlor czy fosgen, które silnie podrażniają górne drogi oddechowe, powodując krztuszenie i wymioty. Same w sobie nie są one zbyt skuteczne i szybko zarzucono ich stosowanie, jednak są one stosowane w kompozycji z innymi środkami; ich efektywność wynika z faktu, że żołnierze narażeni na ich działanie nie są w stanie skorzystać z masek przeciwgazowych, o ile nie założyli ich, zanim środki te do nich dotarły. Najczęściej są one stosowane w kombinacji ze środkami paralityczno-drgawkowymi.
- środki paralityczno-drgawkowe – takie jak np. tabun, sarin, cyklosarin, soman czy VX, które działają na układ nerwowy człowieka jako silne neurotransmitery lub odwrotnie, szybko blokując działanie naturalnych neurotransmiterów. Środki te są najgroźniejszym i zarazem najskuteczniejszym bojowym środkiem trującym.
- środki halucynogenne i usypiające, zwane psychogazami – takie jak LSD czy BZ – które również działają bezpośrednio na układ nerwowy człowieka, nie powodując jednak natychmiastowego zgonu, lecz tylko czasową niedyspozycję uniemożliwiającą skuteczną walkę.

Chemiczne środki pomocnicze to środki bojowe, które zazwyczaj nie służą do bezpośredniego rażenia ludzi, lecz do ułatwiania rażenia ich innymi środkami lub eliminacją infrastruktury wroga. Większość tych środków jest legalna w świetle prawa międzynarodowego. Zalicza się do nich:

- łakrymatory, czyli gazy bojowe, które wywołują względnie lekkie podrażnienie błon śluzowych i oczu, takie jak gaz łzawiący czy pył pieprzowy. Służą one nie tylko jako wojskowe środki bojowe, ale również jako narzędzia do rozganiania tłumów przez siły policyjnoporządkowe.
- defolianty – takie jak Agent Orange – które są silnie toksyczne dla roślin i umożliwiają szybkie "oczyszczanie" zalesionych terenów w celu ich odsłonięcia dla dalszych działań bojowych lub w celu uniemożliwienia produkcji żywności.

- środki zapalające – takie jak np. napalm – które służą do wznecania pożarów.
- zasłony dymne, które są stosowane na polu bitwy w celu wprowadzania elementu zaskoczenia lub pomagają w odwrócie oddziału.

Postępowanie w przypadku użycia broni chemicznej

Po stwierdzeniu występowania bojowych środków trujących ludzie znajdujący się w pomieszczeniach lub budowlach ochronnych, które nie są hermetyczne, powinni założyć maski przeciwgazowe lub zastępcze środki ochrony dróg oddechowych. Osoby opuszczające te pomieszczenia lub osoby, które napad chemiczny zastał poza nimi, powinny założyć odzież ochronną lub zastępczą. W miarę możliwości należy jak najszybciej opuścić teren objęty skażeniami w kierunku wskazanym przez odpowiednie organy obrony cywilnej. Zwierzęta, które znalazły się w terenie skażonym środkami trującymi muszą być poddane zabiegom weterynaryjnym.

3.3 Porażenie bronią biologiczną

Broń biologiczna, broń B – rodzaj broni masowego rażenia, w której ładunkiem bojowym są patogenne mikroorganizmy (np. laseczki wąglika) lub wirusy (np. wirus ospy prawdziwej). Zwyczajowo zalicza się także do broni biologicznej broń opartą na toksynach pochodzenia biologicznego (np. botulina, rycyna).

Broń biologiczna może znaleźć zastosowanie podczas ataku na pojedyncze osoby, oddziały wojska, a także ludność cywilną. Celem ataku biologicznego mogą być także jednorodne monokultury roślinne lub hodowle zwierząt gospodarskich (terroryzm socjoekonomiczny).

Broń biologiczna charakteryzuje się:

- stosunkowo niewielkimi kosztami produkcji

Duża część drobnoustrojów potencjalnie użytecznych w broni biologicznej wywołuje choroby wśród zwierząt (laseczka wąglika, pałeczka dżumy i in.).

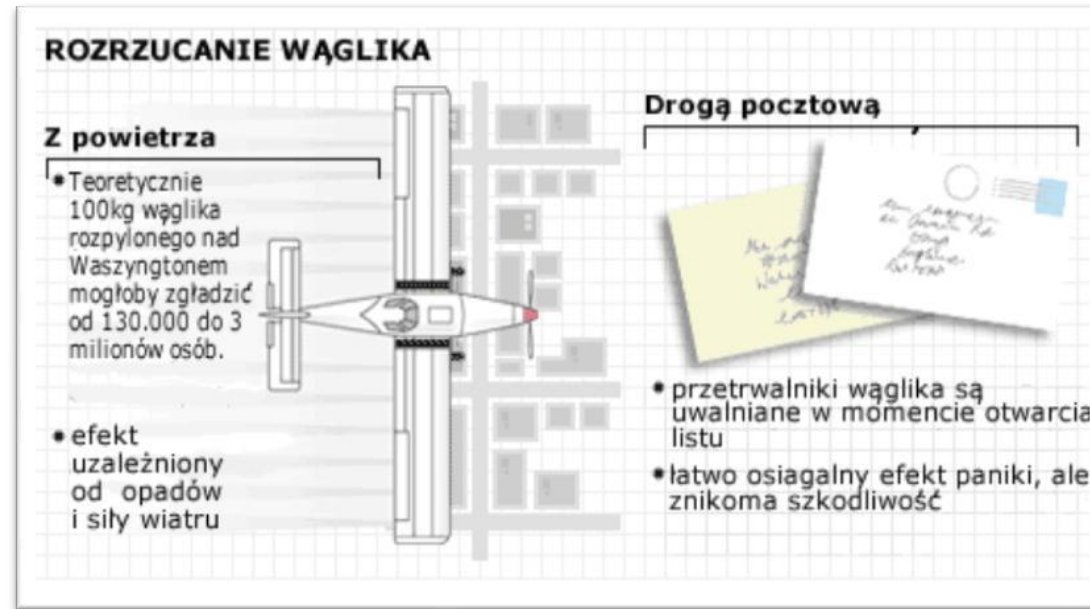
- dużą skutecznością

Drobnoustroje i toksyny są w szczególny sposób preparowane (np. przez modyfikacje genetyczne), aby zwiększyć zdolności do przetrwania w środowisku, wirulencję, śmiertelność, lekooporność.

- słabą wykrywalnością w początkowym etapie

Jako potencjalny ładunek biologiczny mogą zostać wykorzystane patogeny, które wywołują niezwykle rzadkie choroby (np. wirus ospy prawdziwej, której ostatni przypadek pojawił się w 1978). Dodatkową trudnością jest brak "zapowiedzi" zachorowań wśród ludzi opartych na raportach epidemiologicznych dotyczących zwierząt (w przypadku antropozoonoz).

Broń biologiczna może być rozprzestrzeniania nietypowymi środkami (**np. "listy wąglikowe"**).

Klasyfikacja patogenów

Ze względu na znaczenie jako potencjalnego środka broni biologicznej wyróżnia się trzy główne (wg CDC) grupy oznaczone kolejno literami alfabetu:

- A – patogeny o wysokiej zjadliwości i śmiertelności, łatwe do utrzymania w środowisku, których przydatność, jako "wojskowych" postaci została sprawdzona w przeszłości (np. laseczki i przetrwalniki węgla).
- B – patogeny o średniej zjadliwości i śmiertelności, średnio trudne do utrzymania w środowisku (np. rycyna).
- C – patogeny, które mogą być wykorzystane jako broń biologiczna, np. po modyfikacjach genetycznych (np. filowirusy, prątek gruźlicy).

Czasem dodatkowo wymienia się grupę D, na którą składają się patogeny, które prawdopodobnie nigdy nie zostaną wykorzystane, jako broń biologiczna (np. wirus grypy – łatwy do rozpoznania przez epidemiczne występowanie, wirus HIV – przez długi okres utajenia).

Potencjalne patogeny – wady i zalety z punktu widzenia terrorystów

Patogen	Główne zalety	Główne wady
Patogeny replikowalne		
Laseczka węglika (węglik)	duża zakaźność i śmiertelność	umiarkowana transmisja wśród ludzi
Pałeczka dżumy (dżuma)	duża śmiertelność i zaraźliwość w postaci płucnej, możliwość skrytego ataku drogą rozsiewu zakażonych pcheł	niepełna wrażliwość populacji na bakterię
pałeczka tularemii (tularemia)	wyjątkowo duża zakaźność, trudna diagnostyka	stosunkowo mała śmiertelność
pałeczki <i>Salmonella</i>	łatwość i niskie koszty pozyskania patogenu, łatwa dystrybucja	mała śmiertelność, łatwa identyfikacja patogenu
filowirusy (wirusowe gorączki krwotoczne)	duża śmiertelność i dynamika epidemii (wyjątkowa zakaźność i zaraźliwość)	trudności w uzyskaniu wirusa
Wirus ospy prawdziwej ospy prawdziwa	obecnie duża śmiertelność, wysoka zakaźność i zaraźliwość	trudności w uzyskaniu wirusa, specyficzny wygląd chorych
Patogeny niereplikowalne		
rycyna	dość duża śmiertelność, możliwość masowej produkcji (jest pozostałością po produkcji paliwa roślinnego)	konieczność uzyskania dużych stężeń aerozolowych (umiarkowana toksyczność)
botulina	duże zapasy na świecie, bardzo wysoka toksyczność	dość charakterystyczne objawy

Metody stosowania broni biologicznej:

- bomby lotnicze i pociski artyleryjskie;
- zrzucone z samolotów pakiety (np. pudełka), przesyłane pocztą listy;
- rozpylania aerozolu z powietrza;
- kontaminacja wody, żywności i każda inna działalność dywersyjna.

Wystąpienie ataku bronią biologiczną można podejrzewać w wypadku:

- pojawienia się dymu, mgły, kurzu po przelocie samolotu;
  - wybuchów "cichych" bomb;
  - występowania wielu zgonów i zachorowań o podobnych objawach, a nieznanej etiologii;
  - masowego pomoru zwierząt gospodarskich (np. bydła);
  - ciężkiego przebiegu chorób;
  - słabej odpowiedzi lub braku odpowiedzi na rutynowe leczenie;
  - wystąpienia chorób niezwykle rzadkich lub całkowicie eradykowanych;
  - wystąpienia chorób o nietypowych cechach lub w szczepionej populacji (co wskazuje na modyfikacje genetyczne)
- Broń biologiczna może mieć duże znaczenie jako środek dezorganizacji służb publicznych (nawet w krajach znacznie oddalonych od miejsca ataku) i wywoływania paniki wśród ludności. Biologiczny terroryzm socjoekonomiczny opiera się nie tylko na zabijaniu roślin i zwierząt hodowlanych, ale także na osłabieniu gospodarki przez wywołanie strachu przed określoną grupą produktów żywnościowych, na której produkcji skupia się dane państwo. W tym celu potencjalnie mogą być wykorzystane priony (wywołujące m.in. BSE). Podstawowym dokumentem jest, ratyfikowany przez 125 państw, Protokół genewski (1925) dotyczący stosowania broni chemicznej i biologicznej (w tamtych czasach zwanej bronią bakteriologiczną) wraz z uaktualnieniami. Konwencja ta dopuszczała pierwotnie jednak produkcję, prowadzenie badań i składowanie tego typu broni – aktualnie jest to zabronione.

Postępowanie w przypadku użycia broni biologicznej

W przypadku stwierdzenia skażenia bakteriologicznego określa się rejon skażenia, izoluje od otoczenia osoby przebywające w nim (kwarantanna), wprowadza stosowne ograniczenia i przystępuje do likwidacji skutków użycia broni biologicznej.

Do podstawowych obowiązków obywateli znajdujących się w rejonie objętym kwarantanną należy ściśle przestrzeganie zarządzeń lokalnych władz, a zwłaszcza dotyczących:

- przebywania i poruszania się w tym rejonie,
- utrzymywanie higieny,
- wykonywania podstawowych przedsięwzięć profilaktycznych,
- uboju zwierząt zakażonych i spożywania mięsa,
- współdziałania zdrowej ludności z podziałami prowadzącymi likwidację zakażeń.

3.4 Porażenie niebezpiecznymi środkami chemicznymi

Skażenie środowiska toksycznymi środkami przemysłowymi może nastąpić z obiektów stałych (zakłady przemysłowe) lub ruchomych (cysterny kolejowe i samochodowe). Należy wtedy zachować się spokojnie, przeciwdziałać panice i lękowi, ściśle wykonywać zarządzenia służb porządkowych. Stosować się do zaleceń i informacji przekazywanych w komunikatach, głównie środkami nagłaśniającymi umieszczonymi na samochodach.

Przebywając na terenie otwartym należy:

- zwrócić uwagę na kierunek wiatru (obserwować unoszące się dymy, pary),
- opuścić zagrożony rejon (prostopadle do kierunku wiatru) stosując się do poleceń zawartych w komunikatach przekazywanych przez ruchome środki nagłaśniające,

- udać się do najbliższych budynków mieszkalnych lub publicznych.

Przebywające w pomieszczeniach osoby, które z jakichkolwiek przyczyn przed wystąpieniem skażeń nie zdażyły wyjść z rejonu zagrożenia powinny:

- włączyć odbiornik radiowy lub telewizyjny na jedno z pasm lokalnych, zastosować się do przekazywanych komunikatów i poleceń,
- pozostać w pomieszczeniach, zamknąć i uszczelnić mokrym papierem, lub szmatami drzwi, okna, otwory wentylacyjne, przebywać w miarę możliwości w pomieszczeniach środkowych,
- osoby wyposażone w maski przeciwgazowe zakładają je,
- do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, nie przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych,
- powstrzymać się od spożywania posiłków, palenia tytoniu oraz prac wymagających wysiłku a więc dużego zapotrzebowania na tlen,
- wyłączyć wszystkie urządzenia elektryczne (oprócz radia i telewizora), wygasić wszystkie płomienie,
- do ochrony dróg oddechowych stosować zwilżoną w wodzie lub w wodnym roztworze sody oczyszczonej chusteczkę, tampon z gazy, ręcznik itp.

3.4.1 Toksyczne środki przemysłowe

Toksyczne środki przemysłowe znajdują się w różnych zakładach pracy na terenie województwa. Są one również przewożone przez teren gminy środkami transportu kolejowego i samochodowego. Awaria lub pożar w obiekcie przemysłowym, katastrofa kolejowa lub samochodowa, zaniedbanie warunków bezpieczeństwa podczas wykorzystywania lub przechowywania toksycznych środków przemysłowych mogą spowodować przedostanie się ich do atmosfery. Zapach amoniaku, chloru i innych toksycznych środków przemysłowych wyczuwalny jest znacznie wcześniej niż osiągną one stężenie zagrażające zdrowiu i życiu człowieka.

1. Amoniak NH₃ Amoniak jest substancją palną zaliczaną do drugiej kategorii niebezpieczeństwa pożarowego, bezbarwny, o ostrym, gryzącym zapachu. Rozpuszcza się w wodzie w temperaturze 20 C. Stwarza zagrożenie wybuchowe w przypadku zetknięcia się i reakcji z niektórymi substancjami (podchloryny, rtęć, srebro), jest gazem palnym, pali się w każdej temperaturze. Wchodzi w reakcję z miedzią i jej związkami. Gaz skroplony pod ciśnieniem jest silnie trujący, żrący i palny. Niebezpieczny szczególnie dla błon śluzowych dróg oddechowych i oczu, a także ze względu na działanie – dla skóry. W większych stężeniach działa toksycznie na ośrodkowy układ nerwowy (powoduje obrzmienie i nadżerki śluzówek, obrzęk płuc, niewydolność krążenia, zapaść i śmierć). Istnieje możliwość zatrucia przewlekłych np. nieodwracalne zmiany w płucach. Obłok gazowego amoniaku

w postaci żrącej, trującej mgły rozprzestrzenia się z wiatrem, ścieląc się nad powierzchnią ziemi. Amoniak rozpuszcza się intensywnie w wodzie. Nad powierzchnią wody utrzymuje się żrąca i trująca warstwa gazowego amoniaku. Jest trujący dla ryb i planktonu. Działa silnie drażniąco na błony śluzowe dróg oddechowych, oczu i skórę. Wywołuje przykre uczucie pieczenia w gardle, kaszel, ślinotok, nudności, łzawienie, bóle głowy. Przy wyższych stężeniach powoduje obrzęk płuc, niewydolność krążenia, zapaść, śmierć.

PIERWSZA POMOC

- Osobę skażoną amoniakiem należy przede wszystkim wynieść na świeże powietrze i zabezpieczyć przed utratą ciepła, okrywając kocem oraz zapewnić bezwzględny spokój.
- Przy zatruciach drogą pokarmową osobie przytomnej podać do picia 0,5 l wody lub mleka zmieszanego z 4-6 jajami. Przy zatruciu amoniakiem nie wolno powodować wymiotów.
- Przy zatruciu dróg oddechowych usunąć śluz z jamy ustnej i gardła, ułożyć poszkodowanego na boku, zapewnić bezwzględny spokój i bezruch (groźba obrzęku płuc nawet do 48 godz.).
- Skażoną skórę obmywać przez 15 min dużą ilością letniej bieżącej wody.
- Skażone oczy płukać pod bieżącą wodą około 15 min przy odwiniętych powiekach.
- Przekazać poszkodowanego lekarzowi.
- Choremu mającemu trudności z oddychaniem należy podawać tlen. **NIE STOSOWAĆ SZTUCZNEGO ODDYCHANIA!!**

2. Chlor Cl Chlor jest gazem silnie trującym i żrącym. Działa głównie na drogi oddechowe i skórę. Tworzy ciężki, ścielący się obłok o żółtym zabarwieniu. Wywołuje podrażnienie błon śluzowych nosa, oczu, gardła i górnych dróg oddechowych. Powoduje łzawienie, kichanie, ślinotok, kaszel łącznie z bólami głowy i w okolicy mostka. Przy wyższych stężeniach występuje obrzęk płuc, który może doprowadzić do śmierci (w ciągu kilku godzin wśród objawów duszenia i niewydolności krążenia).

PIERWSZA POMOC

- Poszkodowanego wynieść za skażonego środowiska.
- Zdjąć skażoną odzież, ciepło okryć, ułożyć wysoko i zapewnić spokój.
- W razie zatrzymania oddechu stosować oddychanie „usta – usta”, jeżeli jest taka możliwość zastosować aparat oddechowy z tlenem.
- Skażoną skórę zmywać obficie wodą z mydłem i przykryć jałowym opatrunkiem – **nie nakładać opasek oparzeniowych**.
- Oczy płukać dużą ilością bieżącej wody przy odwiniętych powiekach.

- Wezwać lekarza. Transport jest możliwy jedynie w pozycji leżącej. W przypadku gdy istnieje prawdopodobieństwo utraty przytomności, poszkodowanego transportować w ustabilizowanej pozycji „na bok”.

3. Chlorowodór HCL Chlorowodór jest bezbarwnym gazem o duszącej woni, dymiący w wilgotnym powietrzu. Bardzo dobrze rozpuszcza się w wodzie wydzielając przy tym znaczną ilość ciepła i tworząc mocny kwas chlorowodorowy (kwas solny). Jest substancją toksyczną i żrącą. Objawy zatrucia przewlekłego Uszkodzenie szkliwa zębów, zapalenie spojówek, przewlekłe zapalenie spojówek. Częsty kontakt z roztworem wodnym może wywołać zmiany zapalne skóry. Objawy zatrucia ostrego w postaci gazu lub aerozolu kwasu solnego wywołuje ból oczu, łzawienie, zaczerwienienie spojówek, piekący ból błony śluzowej nosa, gardła, kaszel. W stężeniach przekraczających wartości pułapowe może spowodować skurcz głośni, obrzęk krtani, obrzęk płuc. Skażenie skóry wywołuje bolesne oparzenie chemiczne. Skażenie oczu powoduje oparzenie powiek, spojówek, rogówki prowadzące do utraty wzroku. Drogą pokarmową wywołuje oparzenie błony śluzowej jamy ustnej, gardła, przełyku, powoduje bóle brzucha, krwawienia z przewodu pokarmowego. Może dojść do zapaści krążeniowej. Następstwem oparzeń są zmiany bliznowate.

PIERWSZA POMOC

Zatrucie inhalacyjne:

- Wynieść poszkodowanego ze skażonego środowiska.
- Ułożyć w wygodnej pozycji półleżącej lub siedzącej, zapewnić spokój i całkowity bezruch (wysiłek może spowodować obrzęk płuc).
- Chronić przed utratą ciepła.
- Podawać tlen do oddychania.
- Natychmiast wezwać lekarza.

Skażenie skóry:

- Zdjąć skażoną odzież i obficie zmywać skórę wodą bieżącą.
- Nie stosować środków zobojętniających (alkalizujących).
- Na oparzenia założyć jałowy opatrunek.
- Wezwać lekarza.

Skażenie oczu:

- Oczy płukać obficie wodą przez 15 minut.
- Konieczna pilna pomoc okulistyczna w każdym przypadku skażenia oczu.

Zatrucie drogą pokarmową:

- Nie wywoływać wymiotów.
- Podać do picia białka jaj kurzych albo mleko.
- Nie podawać nic innego doustnie.
- W każdym przypadku transport do szpitala karetką pod nadzorem lekarza.

Miejsca niebezpieczne na terenie Gminy zagrożone uwolnieniem toksycznych środków przemysłowych - największym ryzykiem jest uwolnienie TSP podczas ich transportu samochodowego (lub kolejowego na terenie sąsiednich gmin).

3.5 Porażenie bronią klasyczną

W rejonie porażenia bronią klasyczną nie ma potrzeby stosowania środków ochrony dróg oddechowych, oczu i skóry. W czasie prowadzenia prac ratowniczych i udzielania pomocy poszkodowanym w tym rejonie należy uważać na niewybuchy, miny, które stanowią duże zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi.

3.5.1 Sposób postępowania w przypadku znalezienia niewybuchu

Zdarzenie powodujące sytuację kryzysową – zagrożenie niewybuchem – występuje w wyniku ujawnienia niewybuchów i niewypałów w postaci:

- zapalników,
- pocisków,
- bomb lotniczych,
- nabojów artyleryjskich i karabinowych,
- pancerzownic,
- granatów,
- min wszelkich typów,
- ładunków materiałów wybuchowych,
- złomu metalowego zawierającego resztki materiałów wybuchowych.

Należy mieć świadomość, że materiały wybuchowe stosowane w technice wojskowej w praktyce są całkowicie odporne na działanie warunków atmosferycznych i niezależnie od daty produkcji zachowują swe właściwości wybuchowe. Pojęcie niewybuchu odnosi się do środków zawierających materiał wybuchowy o charakterze kruszącym lub analogicznych, w których wybuch ma charakter detonacji ale również, oprócz środków bojowych, mogą to być też cywilne, niszczące materiały wybuchowe (stosowane np. w kopalniach), oraz szereg innych środków pirotechnicznych, jak środki uruchamiające mechanizmy lub stosowane w celach widowiskowych. Za niewybuchy uznaje się czasami także przedmioty, które mogą detonować, mimo że pierwotnie nie były do tego przeznaczone. Niewybuchem jest np. poduszka powietrzna z rozbitego samochodu, która nie zadziałała i dlatego w każdej chwili może eksplodować. Niezachowanie należytych środków bezpieczeństwa po odnalezieniu niewybuchu/niewypału, niewłaściwe postępowanie wynikające z braku świadomości o grożącym niebezpieczeństwie może doprowadzić do wielu nieszczęść, a nawet do śmierci. Miejsce znalezienia niewybuchu należy w sposób wyraźny oznaczyć, zabezpieczyć przed dostępem osób postronnych i niezwłocznie przekazać informację o znalezisku odpowiednim służbom.

Zasady zgłaszania:

UWAGA! Po znalezieniu niewybuchu, niewypału, bomby w celu ochrony ludzi należy powiadomić Policję tel.: 112

Informując o znalezieniu niewybuchu należy podać następujące dane:

- precyzyjnie określić miejsce odnalezienia,
- określić co zostało znalezione, wygląd, ogólne gabaryty, ilość,
- podać telefon /adres kontaktowy/ do osoby informującej o znalezisku.

PAMIĘTAJ!!!

KATEGORYCZNIE NIE WOLNO ZNALEZIONYCH NIEWYBUCHÓW / NIEWYPAŁÓW PODNOSIĆ, ODKOPYWAĆ, PRZENOSIĆ, A TAKŻE WRZUCAĆ ICH DO OGNI, ANI DO MIEJSC TAKICH JAK STAWY, JEZIORA, ROWY!!!

4. PRZYGOTOWANIE LOKALI, BUDYNKÓW MIESZKALNYCH I ŻYWNOŚCI DO OCHRONY

4.1 Przygotowanie mieszkania (pokoju, piwnicy), budynków gospodarczych do ochrony przed skażeniami i zakażeniami

Na wypadek alarmu o skażeniach lub uprzedzenia o zagrożeniu skażeniami czy zakażeniami każda rodzina powinna mieć tak przygotowaną piwnicę, pokój lub mieszkanie, aby stanowić one mogły ochronę przed oddziaływaniem na organizm ludzki opadu substancji promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych środków niebezpiecznych.

Przystosowując na takie ukrycie mieszkanie (piwnicę, pokój) należy mieć na uwadze to, że jego podstawową cechą powinna być hermetyczność (szczelność) i możliwość zapewnienia w miarę potrzeby najprostszej wentylacji.

W razie potrzeby wykonać następujące prace:

- uszczelnić okna odpowiednią taśmą lub watą a nawet okleić paskiem papieru (taśmą samoprzylepną, uszczelnić wszystkie drzwi i futryny. W odległości 1 – 1,5 m od drzwi zewnętrznych zawiesić zasłonę z koca (kołdry), aby stworzyć „służbę”,
- uszczelnić dokładnie wszystkie szczeliny i miejsca, w których przechodzą przewody wodociągowe, centralnego ogrzewania, kanalizacji itp.,
- zakleić papierem kratki wentylacyjne, – ale tak by w razie potrzeby zapewnić wentylację pomieszczenia. Samoczynną dobrą wentylację mogą zapewnić otwory: nawiewny i wywiewny. Otwór wywiewny powinien być usytuowany 1,5 – 2 m nad

otworem nawiewnym. W przewodzie nawiewnym można umieścić prosty filtr przeciwpylowy – ramkę z rozpiętą wielowarstwową gazą, a poniżej specjalną kieszonkę na zbieranie cząstek pyłu opadającego z filtra (gazy).

- podwyższać walory ochronne ukrycia, jeżeli jest ono na parterze lub w piwnicy. Można wtedy wykonać obsypkę ziemią wokół zewnętrznych ścian budynku oraz zabudować lub osłonić workami z piaskiem otwory okienne, nie używane otwory drzwiowe, itp.,

W mieszkaniu przygotowanym na ukrycie powinny także być:

- odpowiedni zapas wody pitnej, żywności, przedmioty pierwszej potrzeby, worki foliowe na odpadki,
- lekarstwa dla chorych, apteczka domowa, środki dezynfekcyjne, zapasowe oświetlenie, odbiornik radiowy,
- sprzęt gaśniczy (np. gaśnica, koc, wiadro z wodą, piasek, łopata itp.),
- niezbędne przedmioty osobistego użytku.

Pamiętać należy o przygotowaniu oświetlenia zastępczego. Zalecane jest oświetlenie elektryczne (baterijne, akumulatorowe). Świece paląc się zużywają dużo tlenu oraz zanieczyszczają powietrze dwutlenkiem węgla, dlatego ich używanie jest niewskazane.

Przedsięwzięcie to polega na zwiększeniu walorów wytrzymałościowych oraz właściwości ochronnych stodół, spichlerzy, komórek itp. Zawierających plony, obór i chlewni z bydłem i trzodą przede wszystkim przez ich uszczelnienie i uniemożliwienie przedostawania się środków skażenia i zakażenia do wnętrza.

W okresie zagrożenia – na wezwanie obrony cywilnej – w budynkach gospodarczych, w miarę potrzeb, należy:

- uszczelnić sufit, część okien zamurować ceglami lub obić deskami z obu stron i wypełnić ziemią (torfem, trocinami), a pozostałe zaopatrzyć w izolacyjne okiennice lub zasłonić mocną przeźroczystą folią,
- pozatykać gliną, pakułami szpary w konstrukcjach drewnianych,
- uszczelnić futryny i drzwi, od strony wewnętrznej zawiesić zasłonę z materiału, aby szczelnie przylegała do ram drzwi,
- zasłonić przewody (otwory) wentylacyjne workami z trocinami, sianem itp.,
- obsypać z zewnątrz ziemią ściany drewniane do wysokości okien albo w odległości 50 – 60 cm od ściany postawić ściankę z desek lub plecionkę z wikliny i przestrzeń między nimi zasypać ziemią,

Nawet w pomieszczeniach niehermetycznych można zapewnić kilkugodzinną ochronę przed przenikaniem do wnętrza niektórych środków trujących, jeżeli zamknięte okna i drzwi zasłoniemy od wewnątrz brezentem, tkaniną workową lub inną tkaniną zamoczoną w wodnym roztworze sody.

Aby zapewnić zwierzętom bezpieczeństwo, należy także:

- Przygotować wystarczający na 14 dni zapas wody i paszy zabezpieczonej przed skażeniem – wietrzyć uszczelnione obory (chlewnie): w lecie przy temperaturze do 20°C nie później niż po 34 godzinach, w zimie przy temperaturze -20°C do - 25°C po 34 do 90 godzin (dokładne informacje poda służba weterynaryjna).
- Zapewnić budynkom gospodarczym ochronę przed pożarem (sprzęt przeciwpożarowy).

4.2 Sposoby zabezpieczania żywności

Gwarancją izolacji żywności od środowiska zewnętrznego jest zastosowanie właściwych opakowań. Opakowania ochronne mogą być następujące:

- Pyłoszczelne z materiałów twardych. Mogą to być puszki metalowe hermetyczne, które można dokładnie i szybko zmyć lub odkazić. Opakowania szklane – słoje i butelki nieprzepuszczające pary wodnej i gazu, umożliwiające przeprowadzenie ich sterylizacji. Opakowania drewniane skrzynki wyłożone pergaminem lub kilkoma warstwami papieru pakowego, a także beczki drewniane, hermetyczne beczki metalowe i z tworzyw sztucznych (zabezpieczające w należyty sposób żywność przed działaniem środków promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych).
- Pyłoszczelne z tworzyw miękkich – hermetyczne opakowania (worki, woreczki) z folii aluminiowych, plastikowych,
- Pyłoszczelne papierowe, wielowarstwowe z wkładką parafinową. Jeśli są umieszczone w pojemnikach zbiorczych, to w zasadzie spełniają swoje zadanie.

W warunkach domowych bardzo dobrym opakowaniem zbiorczym jest lodówka. Hermetyczność lodówki można zwiększyć za pomocą dodatkowych zasłon z folii lub ceraty na każdej półce. Można też do tego celu przystosować szafkę, kredens itp. lub szczelną piwnicę.

Wyjątkowo trwałego i hermetycznego opakowania wymagają takie produkty, jak: sól, cukier, kasza, mąka, przetwory owocowe i wszystkie produkty płynne, miękkie itp., gdyż nie ma możliwości ich odkażania (w razie ewentualnego skażenia).

4.3 Sposoby zabezpieczenia wody

Sieć wodociagową zabezpieczać się będzie przez odcięcie poboru wody na okres niebezpiecznego skażenia w miejscu jej czerpania. Ponowny jej pobór nastąpi po ustąpieniu niebezpieczeństwa.

W związku z powyższym należy:

- przygotować indywidualne zapasy wody nieskażonej,
- zabezpieczyć posiadane indywidualne studnie.

Studnie kopane (z kołowrotem) zabezpiecza się przez:

- wykonanie obudowy w postaci budki obitej papą lub blachą,
- uszczelnienie wierzchniej części cembrowiny,
- wykonanie w promieniu 1,5 – 2 m wokół studni utwardzonej powierzchni z cegieł, cementu lub asfaltu z niewielkim spadkiem na zewnątrz. Zamiast cementu można ułożyć 50 cm warstwę gliny, a na niej 10 – 15 cm warstwę żwiru i piasku.

W studni kopanej (z ręczną pompą) należy dodatkowo uszczelnić włącz i przejście rury przez pokrywę studni sznurem smołowanym lub lepikiem, a pompę osłonić kapturem z materiału izolującego. Najprostszym sposobem zabezpieczenia studni abisyński jest okrycie całej pompy workiem uszytym z materiału wodoszczelnego (ceraty, brezentu, plastyku). Kilkumetrowa warstwa ziemi ochroni płytkie wody podziemne przed skażeniami.

Wodę do celów konsumpcyjnych należy przechowywać w szczelnie zamkniętych szklanych, metalowych lub plastikowych pojemnikach np. w butelkach, słojach, bańkach itp.

4.4 Sposoby zabezpieczania płodów rolnych i pasz

Uprawy polowe w zasadzie będą pozostawione samoczynnemu odkażaniu. Skutki skażeń łagodzone będą odpowiednimi przedsięwzięciami agrotechnicznymi. W uprawach warzywnych należy wykorzystać do ochrony roślin tunele i przykrycia foliowe. Główny wysiłek należy skierować na ochronę przed skażeniami płodów rolnych i pasz już zebranych. Ziarno i pasze treściwe należy z zasady przechowywać w zamkniętych i uszczelnionych pomieszczeniach. Na okres opadania pyłu promieniotwórczego zamyka się także wentylację. Zboża i siano w stogach i stertach powinny być przykryte np. słomą nie przeznaczoną na paszę, wikliną, brezentem, folią. Wokół stogów wykopuje się rowki odpływowe. Rośliny okopowe oraz niektóre warzywa przechowuje się w kopcach przykrytych warstwą słomy i suchej ziemi (podobnie jak na okres zimowy). Najlepiej jednak przechowywać je w piwnicach. Kiszonka znajdująca się w silosach zamkniętych nie wymaga dodatkowego zabezpieczenia. Silosy odkryte należy uszczelnić folią.

5. INDYWIDUALNE ŚRODKI OCHRONY PRZED SKAŻENIAMI

Indywidualne środki ochrony przed skażeniami zabezpieczają przed bojowymi środkami trującymi, biologicznymi, pyłem promieniotwórczym oraz częściowo przed działaniem promieniowania cieplnego podczas wybuchów jądrowych. Należą do nich środki ochrony dróg oddechowych i środki ochrony skóry.

5.1 Środki ochrony dróg oddechowych

Rozróżnia się dwa rodzaje masek przeciwgazowych:

- filtracyjne, których działanie polega na oczyszczaniu powietrza wdychanego z substancji szkodliwych,
- izolacyjne, które umożliwiają oddychanie powietrzem lub tlenem zawartym bądź wytworzonym w urządzeniach wchodzących w skład tych masek.

W przypadku braku etatowych środków ochrony można wykonać w prosty sposób zastępcze środki i ochrony dróg oddechowych w postaci tamponów. Poniżej podano kilka przykładów wykonania zastępczych środków ochrony dróg oddechowych:

- szal wełniany lub ręcznik złożony w dwie warstwy, przykładany na nos i usta zawiązany z tyłu głowy,
- damska pończocha wypełniona 6 warstwami celulozy (ligniny) obwiązywana sznurkiem, zakładana na twarz i zawiązana z tyłu głowy,
- filcowy kapelusz z wyciętym otworem na oczy, do którego przymocujemy przeźroczysty plastik.

5.2 Środki ochrony skóry

Do ochrony skóry wykorzystuje się ogólnowojskową odzież ochronną, która składa się z płaszcza ochronnego, pończoch i rękawic ochronnych. Ponadto do ochrony skóry można wykorzystywać odzież ochronną lekką (do długotrwałych działań w terenie skażonym). Przed pyłem promieniotwórczym zabezpieczają też zastępcze środki ochrony skóry. W stosunku do bojowych środków chemicznych i biologicznych mają ograniczone zdolności ochronne.

Zastępczymi środkami ochronnymi skóry mogą być:

- fartuchy ochronne gumowe, z tkanin podgumowanych impregnowanych, skórzane i z tworzyw sztucznych,
- wszelkiego rodzaju płaszcze i peleryny przeciwdeszczowe z gumy bądź podgumowane z płótna impregnowanego, tkanin z włókien sztucznych, folii itp.,
- kombinezony skórzane i ubiory z folii metalizowanej,
- buty gumowe, skórzane i z tworzyw sztucznych,
- okulary ochronne (przemysłowe, narciarskie),
- nakrycia głowy gumowe, skórze i z tworzyw sztucznych, z wymienionych środków można skompletować odzież ochronną, która (uzupełnioną maską lub półmaską) umożliwi wykonywanie krótkotrwałych czynności ratunkowych.

5.3 Zbiorowe środki ochrony ludności

Do zbiorowych środków ochrony ludności przed działaniem broni masowego rażenia i niebezpiecznych środków chemicznych zalicza się budowle ochronne i ewakuację.

5.3.1 Budowle ochronne

Ze względu na właściwości ochronne budowle dzielą się na:

1. schrony
2. ukrycia:
  - typu I zabezpieczające przed czynnikami wybuchu jądrowego,
  - typu II zabezpieczające przed opadem promieniotwórczym.

Schrony i ukrycia dla załóg pracowniczych powinny być przewidziane we wszystkich zakładach pracy, które będą kontynuowały działalność w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

UKRYCIA to piwnice i podpiwniczenia. Ukrycia mają służyć do krótkotrwałej ochrony ludności przed środkami konwencjonalnymi, pyłem promieniotwórczym, bojowymi środkami trującymi i toksycznymi środkami przemysłowymi. Ukrycia powinny być wyposażone w:

- ławki do siedzenia
- zapas żywności i wody do picia,
- sprzęt gaśniczy i sprzęt do odgruzowania,

- apteczkę,
- latarki na baterie.

Zasady zachowania się w ukryciu

a. udając się do ukrycia należy zabrać ze sobą;

- dokumenty tożsamości,
- leki i środki opatrunkowe,
- żywność i wodę,
- środki indywidualnej ochrony,
- ciepłą odzież lub koc,
- latarkę.

b. nie wolno mieć ze sobą:

- substancji łatwopalnych, żrących i cuchnących,
- ostrych narzędzi.

c. przebywając w ukryciu:

- należy całkowicie podporządkować się poleceniom służby ochronowej,
- zachować spokój, ograniczyć rozmowy i zbędne czynności,
- nie wolno palić, biegać itp.,
- ukrycie można opuścić tylko po ogłoszeniu sygnału odwołania zagrożenia.

5.4 Ewakuacja ludności

Ewakuacja polega na zorganizowanym przemieszczeniu się ludności i transporcie mienia z rejonów, w których przebywanie może zagrażać życiu lub zdrowiu do miejsc bezpieczniejszych. Z uwagi na uwarunkowania związane z rodzajem i skalą zagrożenia wyróżnia się ewakuację I, II i III stopnia. Informacja o przeprowadzeniu ewakuacji ludności przekazywana jest poprzez rozplakatowanie obwieszczenia i w komunikatach podawanych przez lokalne media. **Ewakuacja I stopnia** polega na niezwłocznym przemieszczeniu ludności, zwierząt, mienia z obszarów (miejsc), w których wystąpiło nagle, nieprzewidziane bezpośrednio zagrożenie, poza strefę zagrożenia. Realizuje się ją natychmiast po zaistnieniu zagrożenia dla życia, zdrowia i mienia. Organizuje się ją na polecenie wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty lub wojewody. Ewakuację I stopnia może także zarządzić osoba kierująca akcją ratunkową na terenie objętym tą akcją. Można ją także realizować w oparciu o dokumentację przygotowaną dla ewakuacji II stopnia. **Ewakuacja II stopnia** polega na uprzednio przygotowanym planowym przemieszczeniu ludności, zwierząt, mienia z rejonów przyległych do zakładów pracy, obiektów hydrotechnicznych, ze stref zalewowych oraz

rejonów przyległych do innych obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie dla ludności, zwierząt lub mienia w przypadku ich uszkodzenia lub awarii. Realizuje się ją w sytuacji wystąpienia symptomów takiego zagrożenia. Organizuje się ją na polecenie wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty lub wojewody.

Ewakuacja III stopnia polega na uprzednio przygotowanym przemieszczeniu ludności, zwierząt, mienia podczas podwyższania gotowości obronnej państwa. Prowadzona jest w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny. W przypadku ewakuacji III stopnia decyzje o jej przeprowadzeniu podejmują terenowe organy obrony cywilnej (wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta, wojewoda) lub organy wojskowe (w strefie bezpośrednich działań wojennych), we współdziałaniu z właściwymi organami obrony cywilnej, zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dnia 29 sierpnia 2002 roku 22 o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2002 r., Nr 156, poz. 1301 z zm.). W ramach ewakuacji I, II i III stopnia należy uwzględnić samoewakuację ludności.

Samoewakuacja polega na przemieszczeniu się ludności z rejonów, w których może wystąpić lub wystąpiło bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia, poza strefę zagrożenia. Prowadzona jest przede wszystkim w oparciu o własne możliwości transportowe, zakwaterowania, wyżywienia i inne. Ewakuację planową przewiduje się dla ludności z rejonów obronnie i produkcyjnie niezaangażowanej. Do tej grupy ludności zalicza się:

- matki (opiekunów) z dziećmi do lat 8,
- osoby w wieku produkcyjnym,
- osoby chore i niepełnosprawne.

Ewakuację ludności opiera się o transport samochodowy, dopuszcza się również ewakuację mieszkańców własnymi pojazdami (samoewakuacja kierowana). Ludność ewakuuje się poprzez jeden z przygotowanych wcześniej punktów ewidencyjno – załadowczych (PEZ), które są powiązane terytorialnie z miejscem zamieszkania. W PEZ rejestruje się i wydaje karty ewakuacji osobom, którym przed zarządzeniem ewakuacji kart tych nie wydano. Karta ewakuacji ważna jest tylko z dowodem tożsamości. W razie jej utraty lub zniszczenia należy niezwłocznie powiadomić organ, który ją wydał. Kartę należy utrzymywać w ciągłej aktualności. Karta wraz z dokumentem tożsamości stanowi podstawę do wydania przysługujących świadczeń, zakwaterowania w rejonie rozmieszczenia, przebywania w tym rejonie i poruszania się. W PEZ informuje się również ludność o organizacji ewakuacji oraz kieruje do miejsc załadunku, z których następnie odjeżdża w zorganizowanych kolumnach do miejsc przeznaczenia. W punktach tych udziela się też zezwolenia na opuszczenie rejonu ewakuacji własnym środkiem transportowym (jeśli wcześniej nie dokonano tej czynności). Każda ewakuowana osoba może zabrać nie więcej niż 50 kg bagażu, w tym powinna zabrać żywność na okres 3 dni.

Zasady postępowania podczas ewakuacji z obszarów szczególnego ryzyka:

- Gdy zostaniesz powiadomiony o ewakuacji, nie wpadaj w panikę!
- Jak najszybciej opuść zagrożony teren – Twoje życie jest najważniejsze.

- Stosuj się do wskazówek podanych przez służby ratownicze lub władze gminy.
- Nie narażaj własnego życia w celu ratowania mienia nawet, gdy znajdzie się ono w strefie zagrożenia.
- Słuchaj lokalnych rozgłośni radiowych, które będą przekazywały informacje na temat ruchu na drogach.

Zasady postępowania podczas ewakuacji z budynku:

- Po ogłoszeniu alarmu i zarządzeniu ewakuacji w obiektach publicznych, np.: supermarketach, szkołach niezwłocznie kieruj się do wyjść ewakuacyjnych zgodnie z kierunkiem znaków ewakuacyjnych lub drogą wskazaną przez kierującego ewakuacją.
- Przy silnym zadymieniu dróg ewakuacyjnych poruszaj się nisko przy ziemi oraz wzdłuż ścian, by nie stracić orientacji, co do kierunku ewakuacji.
- W przypadku konieczności skoku z okna na rozstawiony przez Straż Pożarną skokochron czekaj na sygnał strażaka (by uniknąć skoku na innego człowieka lub nie całkowicie napełniony skokochron).
- Ewakuacja kończy się we wskazanym przez kierującego miejscu zbiórki, którego opuszczenie należy zgłosić służbom odpowiedzialnym za bezpieczeństwo.
- Wróć do opuszczonego obiektu dopiero po uzyskaniu zgody kierującego ewakuacją.

PAMIĘTAJ!!
PODCZAS EWAKUACJI NIE KORZYSTAJ Z WIND!! WSKAŻ SŁUŻBOM RATOWNICZYM LUB PORZĄDKOWYM,
GDZIE W SĄSIEDZTWIE MIESZKAJĄ OSOBY STARSZE I NIEPEŁNOSPRAWNE!

W przypadku ewakuacji z domu:

- Nie trać czasu na ratowanie mienia – Twoje życie jest najważniejsze!!
- Jeśli jest na to czas, zabierz ze sobą najpotrzebniejsze rzeczy (tj. dokumenty, lekarstwa, telefon z ładowarką, latarkę, baterie, wodę butelkową, odzież na zmianę, w przypadku ewakuacji na dłużej niż kilka godzin – śpiwór lub koc dla każdego członka rodziny, a także klucze od domu i samochodu oraz dokumentację medyczną osób przewlekle chorych).
- Pamiętaj o wszystkich domownikach (zwłaszcza o dzieciach, osobach starszych i niepełnosprawnych – mogą potrzebować Twojej pomocy).
- Odetnij dopływ wody, gazu i energii elektrycznej do domu.

6. PROFILAKTYKA PRZECIWPOŻAROWA W BUDYNKACH MIESZKALNYCH

Profilaktyka przeciwpożarowa w budynkach mieszkalnych polega na ich przygotowaniu do ochrony przeciwpożarowej poprzez wykonanie następujących przedsięwzięć:

- usunięcie wszystkich zbędnych materiałów łatwopalnych,
- zabezpieczenie budynków w podręczne środki gaśnicze i w podręczny sprzęt gaśniczy,
- przygotowanie i oznakowanie wyjść zapasowych, korytarzy, przejść, z których powinny być usunięte wszystkie przedmioty,
- oszklenie wszystkich otworów okiennych na strychach, w piwnicach, na klatkach schodowych itp. (zapobiega przedostawaniu się iskier, a tym samym rozprzestrzenianiu się ognia),
- utrzymanie w odpowiednim stanie dojazdów i punktów czerpania wody,
- kontrolowanie instalacji elektrycznej i gazowej,
- zachowanie ostrożności podczas korzystania z pieców węglowych,
- zapoznanie się ze sposobami likwidacji zarodków pożarów.

W ramach profilaktyki przeciwpożarowej przy eksploatacji urządzeń energetycznych:

- nie stosować bezpieczników o większej mocy, niż wskazane,
- używać tylko tyle odbiorników prądu elektrycznego, na ile obliczono moc instalacji elektrycznej; nadmierne obciążenie instalacji powoduje przegrzewanie się przewodów, wypalanie styków w gniazdkach,
- nie eksploatować uszkodzonych urządzeń elektrycznych,
- nie podłączać odbiorników energii poprzez stosowanie prowizorek oraz przedłużaczy elektrycznych,
- nie ustawiać elektrycznych urządzeń grzewczych w pobliżu materiałów palnych (mebli, firanek itp.).

W ramach profilaktyki przeciwpożarowej przy eksploatacji urządzeń gazowych:

- nie przechowywać w mieszkaniu więcej niż 2 butle gazowe o ładunku nie przekraczającym 11 kg (niepodłączonych do urządzeń gazowych),
- nie przechowywać butli gazowych w pomieszczeniach poniżej poziomu terenu (piwnicach, klatkach schodowych). Gaz propan – butan jest cięższy od powietrza i w przypadku zalegania grozi wybuchem,
- nie zatykać przewodów wentylacyjnych, ponieważ w przypadku braku odpowiedniej ilości powietrza gaz nie ulega całkowitemu spalaniu i wtedy powstaje niewyczuwalny tlenek węgla i można ulec zatruciu,
- okresowo zlecać czyszczenie kanałów wentylacyjnych i kominowych; zaniedbanie tych czynności jest często przyczyną śmiertelnych zatruc tlenkiem węgla, szczególnie w czasie kąpieli w łazienkach wyposażonych w piece gazowe,

- nie należy ogrzewać mieszkania kuchnią gazową, gdyż takie praktyki bardzo często kończą się poważnymi zatruciami,
- nie ustawiać urządzeń grzewczych w pobliżu materiałów palnych (mebli, firanek itp.).

Nieostrożność i niezachowanie elementarnych zasad bezpieczeństwa pożarowego to przyczyny powstania większości pożarów, dlatego należy:

- nie pozwalać, by dzieci bawiły się ogniem otwartym, materiałami pirotechnicznymi czy urządzeniami elektrycznymi. Nigdy nie pozostawiać małoletnich dzieci bez opieki,
- nie palić papierosów w łóżku lub fotelu przed zaśnięciem,
- nie zapalać świec stojących pod półkami lub lamp z abażurem przylegającym bezpośrednio do palnych mebli. Nagrzewanie może trwać wiele godzin, aż do momentu zapalenia,
- nie pozostawiać włączonej kuchenki gazowej bez dozoru. Kipiąca woda z garnka może doprowadzić do wybuchu zagazowanego, ulatniającego się gazu,
- należy posiadać gaśnicę proszkową o wadze minimum 2 kg, którą w razie konieczności będzie można ugasić pożar w zarodku. Taką gaśnicą można gasić palące się urządzenia elektryczne będące pod napięciem.

Kiedy wyjeżdżamy na dłuższy czas z domu musimy pamiętać o wyłączeniu zasilania prądem elektrycznym oraz zakręcić zarówno zawór gazowy jak i wody. Sąsiadom pozostawimy informację, gdzie będziemy przebywać. W przypadku posiadania butli gazowej należy dokładnie zakręcić zawór. W sytuacji, gdy powstanie pożar:

- dzwonić pod numer straży pożarnej **(Tel. 112)**
- o ile jest to możliwe należy w zarodku ugasić pożar przy pomocy posiadanych środków (gaśnica, woda), pamiętając o bezpieczeństwie własnym i innych osób,
- do gaszenia pożaru urządzeń elektrycznych nigdy nie należy stosować wody,
- w przypadku, gdy nie można opuścić mieszkania należy przejść do pomieszczeń najdalej położonych od miejsca gdzie się pali i krzykiem wzywać pomocy,
- należy pamiętać o odłączeniu dopływu energii elektrycznej (wyłączyć bezpieczniki).

W sytuacjach, gdy poczujemy w mieszkaniu gaz:

- powiadomić należy pogotowie gazowe **(Tel.: 992)**
- powiadomić sąsiadów,
- nie włączać światła ani żadnych urządzeń elektrycznych,
- nie zapalać zapalek ani zapalniczek czy też urządzeń iskrzących,
- zamknąć zawór gazu w mieszkaniu,
- otworzyć szeroko okna powodując wywiew gazu na zewnątrz, zmniejszając w ten sposób jego ciśnienie.

Pożary dzielimy na grupy, w zależności od rodzaju palącego się materiału i sposobu jego spalania:

Grupa A – pożary ciał stałych pochodzenia organicznego, przy spalaniu których obok innych zjawisk powstaje zjawisko żarzenia (np. drewno, papier, węgiel, tworzywa sztuczne, tkaniny, słoma),

Grupa B – pożary cieczy palnych i substancji stałych topiących się wskutek ciepła wytwarzającego się przy pożarze (np. benzyna, alkohole, aceton, oleje, lakiery, tłuszcze, parafina, smoła),

Grupa C – pożary gazów (metan, acetylen, propan, wodór, gaz miejski), **Grupa D** – pożary metali (magnez, sód, uran, aluminium).

Do podręcznego sprzętu gaśniczego zaliczają się:

- gaśnice przenośne,
- gaśnice przewożne (agregaty gaśnicze),
- hydronetki wodne,
- koce gaśnicze,
- tłumice, bosaki, łopaty, wiadra, skrzynie z piaskiem.

Zasadniczą rolą podręcznego sprzętu gaśniczego jest gaszenie pożarów w pierwszej fazie ich powstania, czyli jeszcze w zarodku.

Gaśnice

Rozróżnia się następujące typy gaśnic:

- proszkowe,
- pianowe,
- śniegowe, halonowe.

Urządzeniami gaśniczymi o masie środka gaśniczego co najmniej 25 kg są agregaty gaśnicze. Dzieli się je na typy tak, jak gaśnice.

TELEFONY ALARMOWE

TELEFONY INFORMACYJNE I ALARMOWE

- ▶ **112** – telefon alarmowy (stanowisko kierowania dla wszystkich służb ratunkowych) oraz dla telefonów komórkowych do Policji, Pogotowia Ratunkowego oraz Straży Pożarnej (numery 997, 998, 999 są wciąż aktywne i kierowane na numer 112)
- ▶ **47 82 137 85** – posterunek Policji w Tyczynie
- ▶ **991** – pogotowie energetyczne (Gminę Tyczyn zabezpiecza PGE - Rejon Energetyczny Rzeszów)
- ▶ **992** – pogotowie gazowe
- ▶ **0 800 120 002** – infolinia Policji (ogólnokrajowa)
- ▶ **17 221 92 11** – Sekretariat Urzędu Miejskiego w Tyczynie
- ▶ **17 230 49 30** – Inspektor ds. obronnych UM w Tyczynie
- ▶ **987** - Dyżurna Służba Operacyjna Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Rzeszowie

Materiał zebrany i opracowany na potrzeby szkolenia ludności Gminy Tyczyn w zakresie Obrony Cywilnej na podstawie:

Poradnik postępowania w sytuacjach zagrożeń, Warszawa 2011.

Instrukcja w sprawie zasad ewakuacji ludności, zwierząt i mienia na wypadek masowego zagrożenia

Plan OC Gminy Tyczyn wraz z kartami realizacji zadań

Strony www: Obrony Cywilnej Kraju, Państwowej Straży Pożarnej, Ochotniczej Straży Pożarnej, Policji, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wojewódzkiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Rzeszowie, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.

Opracował: Tomasz PLECHAWSKI (UM w Tyczynie).